

Szentháromság után 5. vasárnap

2024. június 30.

A mindenre elégséges kegyelem

Textus: 2Korinthus 11,16–12,10

1. Amit a textusról tudni kell – exegetikai/kortörténeti megértés

A kijelölt perikópa kulcsszava a dicsekvés igéje (καυχάομαι), amely 6-szor fordul elő a szövegben. Az egység alapkérdése tehát, mivel dicsekedhet Pál a korinthusi gyülekezet előtt? Mi kölcsönöz számára tekintélyt, mi képezi intelmeinek alapját? E kérdések annál is inkább élesen kerülnek előtérbe, minthogy Pál apostolt a 10,10 szerint némelyek erőtlennek (ἀσθενής) és gyenge beszédűnek tartják,¹ és talán még azzal is meggyanúsítják a jeruzsálemi gyülekezet javára szervezett gyűjtés kapcsán, hogy anyagi haszon reményében akarja felkeresni a korinthusi gyülekezetet (vö. 12,14–16). Ellenfelei ezzel szemben zsidó gyökerű (11,22), nagy tekintélyű apostoloknak állítják be magukat (11,13), akiket eltart a gyülekezet (11,20), és a közösség felett hatalmat tudnak gyakorolni. Ők nem olyan erőtlenek, mint Pál. Az ellenfelek tehát Pált gyengének, erőtlennek és haszonlesőnek állítják be, amelyre most választ ad az apostol, az irónia² eszközét is felhasználva gyengeségeivel „dicsekszik”, és megpróbáltatásaival, az őt érő testi-lelki bántalmakkal kívánja alátámasztani mondanivalóját, és megerősíteni helyzetét a korinthusi gyülekezet előtt.

Pál apostol tulajdonképpen belemegy egy bizonyos pontig ellenfelei játékába azzal, hogy dicsekszik, kérkedik,³ amely semmilyen körülmények között nem tartozna a keresztyén erkölcs elfogadott magatartásformái közé. Ez utóbbit esztelenségnek (ἀφροσύνη), test szerint valónak (κατὰ σάρκα) tartja, melyet többször is hangsúlyoz a fejezet egészében. Maró gúny jut kifejezésre ennek fényében, amikor Pál a korinthusiakat okosoknak (φρόνιμος) mondja, akik bölcsességük okán eltűrik az esztelenekeket.⁴ A valóságban az apostol itt arra céloz, hogy a műveltségére büszke korinthusiak milyen könnyen megvezethetők nagyotmondó önjelölt apostolok által. Kézenfekvő lenne arra gondolnunk, hogy

¹ A 11,6-ban Pál maga is bevallja, hogy a beszéd művészetében avatatlan (ἰδιώτης). Ez azt jelentené, hogy Pál apostol retorikai szempontból nem tanult fogások és stratégiák mentén építkezik szövegeiben. Bármennyire is szimpatikusnak tűnhet Pál szerénysége, főleg az 1Kor 1–4 fényében, ahol a világi bölcsességet elítéli, leveleiben az apostol magasfokú irodalmi és beszédstratégiai ismereteiről tesz bizonyosságot. Itt sokkal inkább a *dissimulatio artis* jelenségével lehet dolgunk, amelynek értelmében a beszélő egy retorikai szinten értékelhető szerénységet ölt magára, ő nem ért a beszédhez, hogy azzal is a maga oldalára állítsa a hallgatóit. A témához ld. SCHMELLER: *Dissimulatio artis?*, 500–520.

² WOLFF: *Korinther*, 225.227; SCHMELLER: *Korinther*, 235.238–239.

³ SCHMELLER: *Korinther*, 233.

⁴ I. m., 238.

az esztelen-okos ellentétre épülő gondolatmenetre Pál apostolnak Korinthus görög filozófiai műveltsége ad okot. Azonban, bár Korinthus valóban görög műveltségű város, a források átutazó filozófusokon és szónokokon kívül nem számolnak be külön filozófiai iskolákról, hanem a szónoki képzést a tehetős családok magántanárok alkalmazásával vették igénybe.⁵ Mégis, a város önértelmezésének jelentős eleme volt a Korinthus közvetlen közelében két évente megrendezett isztmoszi játékok nevezetessége, amelynek keretében a sportjátékok mellett szofisták, költők és szónokok mutatták be művészetüket.⁶ Ennek hatását erősítette a görög szellemiség agonisztikus elve, melynek értelmében mindig a legerősebbet, a győztest kellett előnyben részesíteni, és amely a vezetői struktúrák tekintetében is azt várta el, hogy a már uralkodó nézetek újra és újra győzzenek a kihívó gondolatokkal szemben.⁷ A szónoki vitákra nyitott görög műveltségű korinthusiak tehát semmi kivetnivalót nem találhattak abban, ha Pálnak tanítása terén kihívói akadtak. Most az apostolon a sor, hogy igazát bizonyítsa.

Pál stratégiája azonban mesterinek mondható. Míg formai szempontból ő is elkezdte sorolni érdemeit, a valóságban épp gyengeségeire koncentrált, és ezen gyengeségeket nevezte meg Krisztus látható hatalmának színtereként. Ennek keretében sorolja fel listászerűen (*Peristenkatalog*) életének azon eseményeit, amikor az evangélium ügyéért hányattatásokat kellett szenvednie. Ezek között szerepel hajótörés, botozás, megkövezés, bebörtönzés és sok más általánosnak mondható állapot, mint éhezés és szomjazás. Ezek közül nem mindegyiket tudjuk pontosan beazonosítani és összefüggésbe hozni az ApCsel beszámolóival, az azonban egyértelmű, hogy Pál életében olyan események, mint amelyenkről pl. az ApCsel 16 is beszámol, miszerint Filippiben őt és Szilászt megverték és börtönbe zárták, gyakran megestek.

A 25a-ban szereplő ῥαβδίζω a rómaiak által végrehajtott megvesszőzésre vonatkozik,⁸ amit Pál apostolnak annak ellenére kellett háromszor is kiállnia, hogy ezt a büntetést római polgárok ellen nem volt szabad alkalmazni.⁹ De épp az ApCsel történetei mutatják, hogy sok vitás esetben még a körülmények tisztázása előtt alkalmazták a büntetést, így egy-egy látszólagos zendülés, felbujtás után könnyen megtörténhetett, hogy az apostolnak el kellett szenvedje a nem római polgároknak kijáró, megalázó megkorbácsolást. A zsidóktól ötször kapott 40 botütést egy híján. A Deut 25,2–3 negyven botütést ír elő. A 39-re való lecsökkentés az esetleges fellépő számolási hiba miatt volt gyakorlatban; nehogy megszegjék az előírást.¹⁰ A büntetést az elkövető testi állapotának figyelembevétel-

⁵ ZELLER: Korinther, 101.

⁶ Uo.

⁷ BAUER: Auftritt, 87.

⁸ A végrehajtás eszköze nem fonott korbács, hanem egy fenyítésre alkalmazott bot, pálca. Vö. TÖKÉS: Korintusbeliekhez írt második levél, 367.

⁹ WOLFF: i. m., 234.

¹⁰ WOLFF: i. m., 233; SCHMELLER: Korinther, 256.

telével fel is lehetett osztani, azaz lehetett 13, 26 vagy 39 botütést kimérni, nehogy halállal végződjék, ami azonban némelykor előfordult.¹¹

A 25. versben szereplő megkövezés kivégzési mód volt a zsidóknál, amelynek keretében az elítéltet egy magaslatról háttal lelökték, és amennyiben még életben volt, kövekkel fejezték be a kivégzést.¹² Mivel Pál apostol túlélte az esetet, itt nem a halálos megkövezésről, hanem a spontán indulatok keltette lincselésről lehet szó, amelynek keretében kövekkel dobálták meg az apostolt, nem feltétlenül zsidók.¹³ Talán az Ikóniumban vagy a Lisztrában történetekre utal itt az apostol (ApCsel 14,5.19).

Ezek után Pál három hajótörésről számol be. Ezek közül egyik sem lehet az ApCsel 27-ben leírt esemény, mivel az már az apostol Róma felé tartó hajóútján történt, azaz a 2Kor megfogalmazása után. A 25. versben leírtak szerint pedig Pál egyik alkalommal egy egész napot töltött a tengeren hanykódva, feltehetően egy hajóroncsdarabba kapaszkodva.¹⁴

Összességében nézve Pál apostol folyamatos szenvedésnek volt kitéve. Ezt most egyfajta dicsekvésként, szolgálata igazolásaként sorolja fel. Az ókori művekben is találunk hasonlót, amikor uralkodók, hősök sorolják fel tetteiket és hanyattatásaikat, amelyeket egy cél elérésének érdekében vittek véghez, és szenvedtek el. Ezt dicsőségkrónikának nevezzük (*Rubmeschronik*).¹⁵ Ezzel áll rokonságban a Pál apostol szenvedéseit leíró rész. Itt azonban fordít az apostol. Ellenfelei szemében hanyattatásai, gyengeségei az alkalmatlanságának bizonyítékai.¹⁶ Ha Isten igazi apostola lenne, ő nem hagyná, hogy ennyi baj érje az ügyéért. Az apostol szemében azonban épp ezek igazolják őt, és ő ezekkel dicsekszik (30.v.). Ezek alkalmat nyújtanak arra, hogy Isten megsegítse őt, azaz, hogy erejét megmutassa a gyenge apostol szolgálatában és életében (12,9). Az emberi erő deficitje az isteni hatalomnak ad teret, Krisztus kegyelmének nyit utat.

De kik is az apostol ellenfelei? A 22. vers szerint héberek, izraeliták, Ábrahám utódai. Ez kétségkívül zsidó származásukra utal. Azonban nem feltétlenül palesztinai zsidókról van itt szó,¹⁷ hanem a diaszpórából származó izraelitákról,¹⁸ akik származásukkal és törvényismeretükkel követelnek tekintélyt maguk-

¹¹ WOLFF: i. m., 233.

¹² I. m., 234.

¹³ Uo.

¹⁴ SCHMELLER: Korinther, 258.

¹⁵ SCHMELLER: Korinther, 246. Plutarkhosz pl. a De Alexandri magni fortuna aut virtute című művében (327 C–D) arról ír, hogy Nagy Sándor hőséget és hideget, fenevadak ijesztő tekintetét, élvezhetően ételeket, a fejedelmek árulásait stb. állt ki hódításai során.

¹⁶ WOLFF: i. m., 236.

¹⁷ Bultmann szerint nem judaizáló misszionáriusokról, hanem gnosztikus pneumatikusokról van szó. Ez a feltevés azonban nehezen összeegyeztethető az ellenfelek háromszoros zsidóságra utaló meghatározásával. Ld. ehhez BULTMANN: i. m., 216.

¹⁸ WOLFF: i. m., 230; SCHMELLER: Korinther, 250.

nak.¹⁹ Ezenkívül a Kor levelekben tematizált lélek adományainak (1Kor 12) és a Lélek szolgálatának (2Kor 3) kérdése valamint a 2Kor 10,2 vádja, miszerint Pál test szerint, azaz nem lélek szerint jár, arra utal, hogy ellenfelei teológiai látásában a lélek adományai központi szerepet töltöttek be, akiket így zsidó származásuk mellett vallási eksztatikusokként határozhatunk meg.²⁰ Erre vonatkozólag jön a „dicsekvésnek” egy újabb formája, amelyben Pál elragadtatásáról beszél, és arról, hogy a harmadik égig jutott, testben vagy testen kívül, maga sem tudja. Míg a szenvedéseinek listája utolsó elemeként a Damaszkuszbeli falról leeresztik, most egy ellentétes irányú mozgás következik, fel a mennyekbe.²¹

Az elragadtatás motívuma közkedvelt eleme volt a Kr.u. első évszázadok zsidó és keresztyén irodalmának (Lévi test.; Ábr. test.; Énok; Bár. Apok. stb.). Ezek többnyire E/1-ben fogalmazódnak meg, míg az apostol azért, hogy saját személyét ne helyezze a középpontba, E/3-ban fogalmazza meg élményeit.²²

Az apostol az elragadtatás során a harmadik égig jutott. A zsidóságban több elképzelés volt ezzel kapcsolatosan. Ősibb felfogásnak számít három eget elképzelni, míg a Kr.u. 2. századtól kezdődően a hét ég képzete lett uralkodóvá; de a szláv Énok tíz égről és a görög Bár. Apok. öt égről beszél.²³ Lehetetlen eldönteni, melyik koncepcióval számol az apostol, mivel a 4. versben arról beszél, hogy a harmadik égben a Paradicsomba kerül, ez utóbbi pedig nem minden forrás szerint a legfelső égben található. Pl. a szláv Énok könyvében a Paradicsom a harmadik égben helyezkedik el, míg összesen hét vagy tíz rétegét különbözteti meg a mennyei világnak.²⁴ A lényeg azonban az elragadtatás által létrejött különleges találkozás Istennel. Ennél a pontnál azonban van egy lényeges különbség a többi mennyei elragadtatás-történet és a páli beszámoló között. Míg az előbbieket célja a kinyilatkoztatás, azaz a mennyei világban látottak és hallottak közreadása, addig Pál apostol olyan dolgokat tapasztalt, pontosabban hallott, amelyeket nem szabad elmondania.²⁵ A mennyei kijelentés tehát nem valamiféle üzenet átadására vonatkozott. Ezért sem valószínű, hogy itt Pál apostol elhívásáról, apostoli megbízásáról van szó.²⁶ Ez utóbbi az időmeghatározás alapján („tizennégy évvel ezelőtt” – 2Kor 12,2) is valószínűtlen. Ha a 2Kor 5/56 körül keletkezett, akkor ennek az elragadtatásnak 42/43-ban kellett történnie.²⁷ Csak-hogy az Apostolok Gyűlése (ApCsel 15; Kr.e. 49 körül) a Gal 1,18; 2,1 számadatai szerint tizenhét évvel történt Pál apostol elhívása után, amely így 33/34-re

¹⁹ LIETZMANN–KÜMMEL: Korinther, 211. E szerint itt olyan palesztinai zsidókról lehet szó, akik Pál apostolnak azt vetik a szemére, hogy nem ismerte személyesen Jézust. Erre vonatkozólag azonban nem találunk utalást a szövegben.

²⁰ WOLFF: i. m., 231.

²¹ SCHMELLER: Korinther, 266.

²² I. m., 284.

²³ STRACK–BILLERBECK: Briefe, 531.

²⁴ SCHMELLER: Korinther, 287, 341. láb.

²⁵ BULTMANN: i. m., 224.

²⁶ TÓKÉS: i. m., 381 emellett érvel.

²⁷ SCHMELLER: Korinther, 284.

tehető.²⁸ Viszont az ApCsel (9,3; 16,9; 22,17–22; 23,3 stb.) az apostol többszöri víziójáról tudósít, amely valószínűvé teszi, hogy a 2Kor 12-ben leírt elragadtatás bár különleges ugyan, de nem egyszeri élmény.

Az őt ért vádakra, hogy ő test szerint járna (2Kor 10,2), a látomással válasszol. Bár ő nem az eksztatikus élményeinek rendkívüliségével akarja tekintélyét megalapozni, ezeknek sincs híján. Ő sem kevesebb adománnyal büszkélkedhet, mint vádlói. Bár fontos megjegyezni, hogy az elragadtatásra vonatkozóan az apostol megjegyzi, azt nem tudja eldönteni, hogy testben vagy testen kívül történt ez az elragadtatás (2Kor 12,3). A görög elragadtatásképzet egyértelműen abból indul ki, hogy ilyen élményekben csak a lélek részesül, míg a test a földön marad. Azonban a zsidó vallásos képzetek ismerik a testben való elragadtatást is (Etióp Énok; Ábr. test).²⁹ Pál apostol viszont nyitva hagyja a kérdést. Nem az élmény megvalósulásának módja, még csak nem is a tartalma, hanem annak pusztá ténye fontos: Pál apostol Isten közvetlen közelében volt, megtapasztalhatta Isten legközvetlenebb jelenlétét. Olyan szent, az isteni világba tartozó beszédek hallott ott, amelyeket nem szabad tovább mondania. Az esemény leírása tehát igazoló jellegű: Pál is részesül a Lélek áldásaiban. Ezekkel is dicsekedhet.

Ezek után az apostol testi szenvedéseire tér ki. Egy nem beazonosítható betegségben szenved, amelyre vonatkozóan háromszor is imádkozott az Úrhoz. A szakirodalom sokat foglalkozik a műfaj kérdésével, miszerint itt egy gyógyulástörténettel van dolgunk, azzal a kitételrel, hogy itt a gyógyulás maga elmarad. Ennek célja az lenne, hogy Pál apostol ellensúlyozza tévtanítóinak sikeres gyógyulástörténeteit, amellyel hatalmukat fitogtatták.³⁰ Mind az elragadtatástörténetnek, mind a gyógyulástörténetnek ugyanaz a célja: Pál igazolja magát a hasonló tettekkel dicsekvő ellenfelek előtt. Azonban itt ezt úgy teszi, hogy nem érvényesíti ezek legitimáló erejét, mikor is azt mondja, nem akar dicsekedni. Ezzel természetesen a *captatio benevolentiae* elve mentén, éppen szerénysége okán igazolást nyer személye.³¹

A tövist a Sátán angyala adja az apostol testébe, hogy el ne bízsa magát. Ez a rövid megjegyzés a Jób kerettörténetéhez hasonló teológiai látást feltételez.³² A szenvedésért a Sátán felelős Isten engedélyével, és a célja az igaz megpróbáltatása, kitartásának ellenőrzése. Itt is ugyanaz az isteni erő működik, mint az elragadtatásban.³³ Azaz a betegséget Pál nem az Istentől való elhagyatottság állapotaként éli meg, hanem abban is Isten jelenlétét érzi, hiszi és feltételezi. A szenvedésben Pál Krisztus erejére van utalva. Betegsége, mely minden bizonynal

²⁸ SCHREIBER: Chronologie, 274.276–277.

²⁹ WOLFF: i. m., 243.

³⁰ Vö. SCHMELLER: Korinther, 287–288.

³¹ Vö. I. m., 301.

³² I. m., 307.

³³ I. m., 311.

akadályozta és nehezítette szolgálatát, folyamatosan arra kényszerítette, hogy maga is arra az isteni hatalomra hagyatkozzon, amely Krisztust is feltámasztotta a halálból, és amely az evangéliumának központja.³⁴ A halál és a betegség jegyét magán viselő apostol úgy hirdeti az örömmüzenetet, mint aki naponta megéli a múlandóság állapotát, és gyengeségére nézve Isten kegyelméből tudja elviselni helyzetét, és végezni feladatát.

Az apostol háromszor könyörög az Úrhoz, azaz közvetlenül Krisztushoz. Másol, az 1Thess 5,17-ben szüntelen imára hív fel. A „csupán” háromszori imádságnak az lehet az oka, hogy elterjedt gyakorlat volt egy dologért háromszor imádkozni.³⁵ A könyörgés pedig nem marad válasz nélkül: Krisztus kijelenti magát, ám gyógyulás helyett Krisztus kegyelmét kapja betegségére nézve. Itt a kegyelem nem a bűnösnek járó kegyelem, a megigazulás, hanem a betegség elviselésére vonatkozó testi-lelki erő.³⁶

Figyelemreméltó tény az apostol küldetését tekintve betegsége, amelyből Krisztus nem gyógyítja ki. Az ApCsel 19,12 szerint Pál apostol nemcsak gyógyítási tudott, de ruhái, a hozzá érintett kendők is képesek voltak betegeket gyógyítani és ördögöket űzni. Mindez az erő abból az emberből származott, aki maga krónikus beteg, mi több, nem kapja meg a gyógyulás ajándékát. Ám az apostol ezt nem korlátként éli meg, hanem a kegyelem megtapasztalásának lehetőségeként, annak az erőnek a naponkénti kiáradásaként, amely halottakat támaszt. Így ő nem a gyógyításaival, a lélek adományaival dicsekszik, hanem épp a gyengeségével, amely őt érzékennyé teszi Isten végtelen kegyelmének üzenete számára. Ő nem tud egy napot sem Krisztus kegyelme nélkül leélni, ami épp Krisztus jelenlétét biztosítja az életében. Ez kerekíti le az apostol gondolatmenetét a dicsekvés témakörében, helyretéve kételkedő ellenfelei véleményét, bemutatva a saját igaz evangéliumát.

2. A perikópa megértése – teológiai összefüggések feltárása

A perikópa háttérben Pál apostol vitája húzódik meg a korinthusi egyéb tanítókkal. Három nagy témakör jelenik meg, amelyek az egyház- és teológiatörténettel hangsúlyosan voltak és vannak jelen: az anyagiak kérdése, a lélek adományainak témája és a gyengeség problémája.

Pál apostol ellenfelei a 2Kor 11,20 szerint élősködnek és hatalmaskodnak a gyülekezet tagjain. Pált pedig úgy tűnik, nyereszkedéssel vádolják. Ennek a témakörnek egy modernkori változatát az ún. prosperitás teológiában kereshetjük, mely az Egyesült Államok karizmatikus vallási képződményeiből szivárogtat át magyar nyelvterületre szintén evangélikál, karizmatikus körökbe. A jóléti evangélium lényege, hogy Krisztus kegyelme által az anyagi jólét felé is megnyílt az

³⁴ WOLFF: i. m., 249.

³⁵ SCHMELLER: Korinther, 308.

³⁶ I. m., 309.

út, és az igaz hívót Isten gazdasági javakkal is megáldja.³⁷ Ez természetesen csak bizonyos bibliai helyek mondanivalójának egyoldalú értelmezésével lehetséges, mint pl. hogy a teremtésben Isten az embert királyi pozícióba helyezi. Emellett a Szentírásban azonban ott van a teodicea kérdése, miért szenved az igaz, ami Pál személyében a betegsége kapcsán merül fel. Isten miért engedi apostolát szenvedni? Ezt a kérdés teszik fel az ellenfelek is. Ha Pál igaz apostol, Isten megsegítené, és nem érné ennyi veszedelem. Isten azonban azt ígéri, hogy aki keresi Isten országát, annak megadatnak az életszükségletek kielégítésére szükséges javak (Mt 6,33). De ez nem jelenti a feltétlen gazdagságot, vagy azt, hogy időnként ne lennének mártírok. Pál apostol a korinthusi gyülekezetben a jeruzsálemi szükséglet szenvedők javára gyűjt. Nem gazdagság felhalmozása a cél, nem Isten kegyelmének anyagi megmutatása, hanem a szegények megsegítése. Ő maga is saját esetében, éhezéstről és szomjazásról beszél (2Kor 11,27), amelyben nem Isten kegyelmének hiányát, hanem annak elégséges voltát érzi (2Kor 12,9). Ráadásul még gyógyíthatatlanul beteg is. A teodicea kérdésére az apostol nem ad elméleti választ, de a nyomorúság helyzetében is Krisztusra tekint, aki elég erőt ad neki a terhek elhordozásához.³⁸ A közismert hasonlatot ismerve a félig telt pohár teli részére tekint. Ha szenved is, Krisztus erőt ad a szenvedés elviseléséhez is. Mi több, a szenvedés által egy szoros sorsközösség jön létre a hívő és Krisztus között, amely az egész életet meghatározza.³⁹

A lélek adományainak kapcsán Pál apostol elismeri a nyelveken szólás lehetőségét, de annál előbbrevalónak tartja a tanítást, a mindenki számára érthető beszédet (1Kor 14,19). Ez utóbbi a kánon lezárása után csakis a hit mércéjéül elfogadott iratok alapján mondott tanítást, prédikációt jelenthet, amely ugyan nem zárja ki a Lélek megnyilvánulásainak különféle formáit, de első helyre mégis az igehirdetést teszi. Kálvin is ekként ír erről: „Inkább azt tanítja [Ézs 59,21], hogy Krisztus uralma alatt az lesz az új egyház igaz és teljes boldogsága, hogy Isten parancsával éppúgy kormányozza, mint Szentlelkével. Ebből következik, hogy ezek a semmirekellők istentelen szentségtöréssel különválasztják azt, amit a próféta sérthetetlen köteléssel egybefűzött. Tedd hozzá ehhez azt is, hogy még a harmadik évig elragadtatott Pál sem hagyta abba a törvény és a próféták tanulmányozását, és Timóteust, a kiváló tanítót is a Szentírás olvasására buzdítja”.⁴⁰

Amikor Pál apostol a mennyei elragadtatásáról beszél, nem közli annak a tartalmát, az ott hallottakat, „kimondhatatlan beszédeknek” tartja. Mindezt azért írja le, hogy ellenfelei vádját, miszerint ő test szerint járna, érvénytelenítse. Ez azonban azt jelenti, hogy Pál látásában a gyülekezeti vezetőknek, napjaikban a

³⁷ A kérdéskör magyar vonatkozású tárgyalásához ld. KOC SIS: A Földi Paradicsom prófétái, 58–83.

³⁸ A teodicea kérdésére sokféle válasz érkezett az idők során. A teológiatörténeti áttekintéshez ld. VISKY: A keresztyén etika alapelemei (2010).

³⁹ KASAN: Mit-Leiden Gottes, 198–199.

⁴⁰ KÁLVIN: Institutio, § 1.9.1.

lelkipásztoroknak nem kell minden fellépésük előtt a mennybe felmenniük, és az ott hallottakat hirdetniük. Ez azért is felesleges, mert Isten minden üdvösségre szükséges dolgot Krisztusban kijelentett, és ezt kell hirdetniük az apostoloknak. Ez a Krisztus evangéliuma (2Kor 10,14), amely ma már a Szentírás foglatatában áll előttünk, hogy onnan merítve Isten szolgálói építsék vele a gyülekezeteket.

3. Prédikációvázlat

Bevezetés: John Steinbeck, a Nobel-díjas író állapítja meg az Édentől keletre című regényében, amikor a Salinas folyó gyenge vízhozamát jellemzi, hogy „Minél kevesebb az, amink van, annál jobban kell dicsekednünk vele”. Az emberek dicsekszenek a gyenge vízhozamú folyóval, mert más vízforrással nem rendelkeznek, így nekik ez az Amazonas, amelyre jótékonyan tekinthetnek, még akkor is, ha a valóságban igencsak szerény hatásai vannak ennek a folyónak. És dicsekedni nagy dolgokkal szokás. Ha szétnézünk a közösségi hálókön, ott egy-egy jelentős életesemény, eljegyzés, esküvő, keresztlő, diplomaosztó kerül reflektorfénybe, és nem az élet nehézségei. Azokról nem igazán szeretünk beszélni, és abszurd a gondolat is, hogy a gyengéinkkel, hiányosságainkkal, napi terheinkkel kérkedjünk. Pedig Pál apostol a felolvasott igében azt mondja, hogy a gyengeségeivel fog dicsekedni. Igaz, ő maga is azt mondja erről, hogy ez esztelenység, és mikor így tesz, esztelenül viselkedik. De miért? Ahhoz, hogy megértsük a mai igénk mondanivalóját, szükséges röviden a korinthusi gyülekezet és a felolvasott ige háttérét ismernünk. Majd abból kiindulva figyelünk a származás, a gyengeség, és azzal összefüggésben a Pál testébe adatott tövis kérdésére.

3.1. Háttér

A korinthusi levelek számos témája mögött Pál apostol vitája áll a gyülekezet egyéb tanítóival, akiket mi tévtanítóknak szoktunk nevezni. Ezek minden bizonnyal a lélek adományaival büszkélkedő, zsidó származású gyülekezeti vezetők lehettek, akik nyelveken szóltak, elragadtatásban volt rendszeresen részük, és nagy valószínűséggel még gyógyító erővel is rendelkeztek, akik látványos csodákat vittek véghez. Pál azt írja róluk, hogy ők élőködnek a gyülekezeten, azaz a közösség tartja el őket, akiknek ők valódi urai és vezetői, igazi karakán megmondóemberek. Ha korinthusiak, akkor valamiféle szónoki és filozófiai ismerettel is rendelkezhettek, ti. Korinthus mellett az olimpiaihoz hasonló isztmoszi játékok keretében a sportszámok mellett szofisták, költők és szónokok mutatták be művészetüket. Ezeken nagy valószínűség szerint a gyülekezet prédikátorai is megfordultak, akiket így a klasszikus retorika világa is edzett. De nemcsak Pálnak van véleménye ellenfeleiről, hanem ők is elmondanak egyest s mást az apostolról. Azzal vádolják Pált, hogy erőtlenség, nem a lélek szerint jár és cselekszik, és sem gyógyítani, sem a mennybe látni nem tud. Ráadásul a jeruzsálemi gyülekezet javára szervezett gyűjtés kapcsán anyagi visszaéléssel és nyereszkedéssel gyanúsítják Pált. Az apostol tehát nemcsak földhözragadt, hanem anyagias is lenne, aki nemhogy testi, de világi módon gondolkodik.

3.2. Származás

Az ellenfelek érvelésében a fenti vita eldöntésekor a származás kérdése központi jelentőségű. Ők zsidó önazonosságukat arra használták fel, hogy hirdetett tanításukat tiszta forrásból merítettként mutassák be. Ezzel azonban nincsenek előnyben Pállal szemben, aki szintén zsidó, Benjámin nemzetségéből származik, és a törvény tekintetében farizeus (Fil 3,5), aki Gamálieel rabbi lábainál tanulta a Tórát (ApCsel 22,3). A származás igazol. Első látásra ez a gondolkozásmód távol áll a mi valóságunktól, ahol mindenkit a tettei, eredményei alapján ítélünk meg. Senkiről nem nézzük ki fia, borja, csak hogy mennyire rátermett és hozzáértő. De azért minket magyarokat és reformátusokat, igencsak meghatároz a történelmi tudat. Ezeréves királyságunk büszkeséggel tölt el. Dagadó szívvel emlegetjük Árpád apánkat, és várjuk Csaba királyfit. Reformátusként, itt Erdélyben Bethlen és Bocskai lelki fiai vagyunk, ahol számunkra az egyház „nemes és szent eklézsia”. De más nagyjainkra is szívesen emlékezünk. Mi több, ha valaki a régiek közül mondott valamit, akár egy generációval ezelőtt is, sokszor cáfolhatatlan aforizma lesz, melyet eretnokség megkérdőjelezni. Itt mifelénk a tekintélyalapú érvelés még mindig nem veszett ki. De lehet, hogy te is büszke vagy, hogy nem akármilyen családból jössz. Szüleid, őseid egyházadnak derekas őrei voltak évszázadokon át, presbiterek, gondnokok, lelkészek, akik egész életüket Isten ügyének szentelték. Adományaikkal és cselekvő szolgálatkészségükkel példák ők, akik minket is a hit útjára vezettek. Talán a pad, amelyben ülünk, mindig is a mi családjunk padja volt. Tudod melyik fát ültette a templomkertben vagy a temetőben nagyapád vagy valamelyik ősöd, és melyik terítő hímzése dicséri egyik szépanyád kezemunkáját. Ez nem is rossz dolog. Szép gyakorlat az ősök hagyományát ismerni, tisztelni és ápolni. Nem is szabad elfelejteni őket. De jó nekünk arra gondolni, hogy Istennek nincsenek unokái, csak gyermekei. A hitet, a szellemi, lelki nagyságot nem lehet megörökölni, lehetetlen vérségi alapon a nevünkre íratni. Ők ők, és mi mi vagyunk. Nekünk magunknak kell Isten országában utakat keresni saját magunk és a mieink számára. Az ősök nem igazolnak, legfeljebb igazgatnak gondolatainkon, de a jelent nekünk kell megélnünk, és nekünk kell a jövőt terveznünk. Vedd kezébe az életedet tehát!

3.3. Tévtanítók

Van Pál vitájának a tévtanítókkal egy nagyon lényeges és sokszor figyelmen kívül hagyott vonzata. A korinthusi gyülekezet tévtanítói sem valamiféle okkult sátánisták, akik éjfélkor csuklyát öltenek, és katakombákban vért szürcsölve hallgatják az ördög prédikációját, hanem olyan törvénytudó zsidó férfiak, akik egész életüket a szent szövegek tanulmányozásának szentelték, sőt még nyelveken is szólnak. Antiókiában épp Péter volt a tévtanító, aki elkülönült a zsidók miatt a pogányoktól. Erről Pál a Gal 2-ben ír. Péter, a kőszikla, egy rossz álláspontot képviselt, amikor lenézte a pogányokból lett keresztyéneket. A tévtanítás tehát nem csak a szektákban üti fel a fejét, hanem köztünk is. Gondoljunk csak bele, mennyire megoszt bennünket a keresztyéni tanítás szempontjából is a gender-kérdés, a menekültválság, a teremtés szempontjából a klímakatasztrófa és

sok más hasonló. És bizony lehet, hogy hittestvéred, lelkipásztorod, vagy más tekintélyes férfiak lehetnek azok, akik félreismerve az Úr akaratát, téged gáncsolni fognak. Ne tántorítson el! Aki hallotta az Úr szavát, ne engedjen senki szavára az igazságból. „A ti beszédekben az igen legyen igen, a nem pedig nem, ami pedig túlmegy ezen, az a gonosztól van.” (Mt 5,37). De légy óvatos! Mint mondtam, bárkiből lehet tévtanító. Talán épp te leszel az, aki a lélek tüzét oltani akarod egyik hittestvéred szívében, mert nem egyezik meg azzal, amit te elképzeltél Isten országáról. Lehet, te leszel az az ember, aki Pált gyengeséggel és haszonleséssel vádolod, miközben ezekben te nagyobb vétkes vagy, mint vádoltad. Tedd hát mérlegre újra és újra szíved és a tanításod! Törekedj szüntelen az Isten közelségére, imádkozz naponta a bölcsességért, és légy mindig alázatos és kész, hogy újratervezd az életed!

3.4. Gyengeségek

Az ellenfelek azonban nemcsak származásukkal kérkednek, hanem Pál életében a sok hányattatást Isten büntetéseként értékelik. Azt írják róla, hogy testi megjelenése erőtlen. Ráadásul Isten is sokszor megverte már börtönnel, botütésekkel, hajótörésekkel. Az ellenfelek érvelésében Pál apostol hányattatásai annak bizonyítékai, hogy Isten nincs vele. Az Úr nem igazolja ezt a szájhóstit, aki a levelek lapjain keményen tud kritizálni, de újra és újra veszedelmekkel kell szembenézen. És valóban, itt Pál apostol ötszöri megbotozásról, háromszori megvesszőzésről, egyszeri meglincselésről és háromszori hajótörésről beszél, nem is említve az éhség, a szomjúság, kialvatlanság, az üldöztetés, a folyamatos veszélyeztettség állapotát. Ki hát az Úr igazi szolgája? Az előkelő származású zsidó, aki képzett szónok, járatos talán még a görög filozófiában, és élvezetes, fordulatos, frappáns módon prédikál, megköveteli magának a tiszteletet, és tud irányítani, valódi fejedelme gyülekezetének, alfahím, vagy egy olyan ember, aki többször is épp csak megmenekült a halál torkából, szava pedig néhol téveteg? Isten engedné, hogy az övéi ilyen gyakran veszélybe kerüljenek? Nem épp ez mutatja, hogy Pál a tévtanító, az Isten útjának hamis sáfára? Isten gátolja mindezek által, hogy a népét tévelygésbe vigye.

Az emberi természet önkéntelenül is így gondolkozik. Isten meg kell segítse az övéit, ha nem teszi, azzal üzen valamit, hogy nem jó úton járnak, nem ez az ő küldetésük, és más hasonló. Közhelyesen hangzik, de igaz, mi ezeknek a nyomorúságoknak a tört részét sem tudnánk kiállni Isten ügyéért. Nagyon alacsony a fájdalomküszöbünk, és már egy hangosabb szó is kizökkent a kerékvágásból. De te mit fogsz tudni majd elviselni az Isten ügyéért? Mi kell ahhoz, hogy elbizonytalanodj a küldetésedben? Hogy pár lejjel megemeljék az egyházadót? Hogy az egyre növekvő egyházon kívüli néptömegek megbélyegezzenek, és gyűlölettel tekintsenek ránk? Sajnos ezektől még inkább megpróbál egy-egy veszteség, és családi tragédia, amelyben nem látszik más még a hívő számára sem, mint Isten háta. Ilyenkor a mi fejünkön is átsuhan Jónás gondolata, aki igazságtalannak tartja Istent: „Most azért Uram, vedd el az én életemet, mert jobb meghalnom, mint élnem!” (Jón 4,3). Nehéz nekünk kimondani, „legyen meg a te akaratod”,

ha ez betegséget, halált, szegénységet, nélkülözést jelent. De, aki Istent szolgálja ebben a cudar világban, keményítse meg homlokát, mint a kova, és arcát, mint a gyémánt. A megpróbáltatások nem azt jelentik, hogy Isten elhagyott, hanem ezekben tapasztalhatod meg igazán Isten gondviselését és szeretetét, aki mind-ebből megszabadít. Ez jelenik meg az utolsó nagy gondolatkörben, amely a Pál testébe adatott tövishez kapcsolódik.

3.5. A tövis

Úgy tűnik, az apostol krónikus beteg, amely naponkénti szenvedést okoz neki. De ugyanerről az emberről írja az ApCsel 19,12, hogy még a hozzáértett kendők és ruhadarabok is gyógyító erővel bírnak. A gyógyíthatatlan beteg roppant gyógyító hatalommal bír, és Isten sokak állapotának javulását munkálja általa. Nem kell egészséges légy, hogy Istennek add az életedet egészen. Nem kell tökéletes légy, hogy Isten országa közöttünk tökéletesedjen. A krónikus beteg, az időszedő nyugdíjas, a máról holnapra élő nélkülöző, a munkába fáradt dolgozó, a társadalom megbecsültségét egyre inkább elvesztő értelmiség, mind csodák forrása, Isten hatalmának megjelenítője, az evangélium szószólója lehet. Ez a legnagyobb kegyelem. Mi, akiket családi konfliktusok, baráti viszályok, lobbanékonyosság, uralkodni vágyás, lelki betegségek előzetes állapota és még annyi minden tesz objektíven alkalmatlanná, képtelenné az embereket Isten országa felé vezetni, és annak állapotát már itt valamelyest előteremteni, eszközök lehetünk Isten kezében. Mert ránk is az vonatkozik, hogy elég nekünk az Isten kegyelme. A szenvedésben Pál Krisztus erejére van utalva. Betegsége, mely minden biztonnyal akadályozta és nehezítette szolgálatát, folyamatosan arra kényszerítette, hogy maga is arra az isteni hatalomra hagyatkozzon, amely Krisztust is feltámasztotta a halálból, és amely az evangéliumának központja. Így mi sem adottságaink alapján, hanem kegyelemből lehetünk Isten eszközei. Ez a gyengeség szívóssá, hatalmassá teszi bennünk és körülöttünk Isten országának erejét. Ezt ugyan nem lehet felhalmozni, nem lehet ennek a kamatjából élni, de minden nap egy napnyit kapunk belőle. Istenünk ma is adja nekünk a mai adagot, és légy nyugodt, az életed minden napján megkapod.

4. Példák, képek, szemelvények

4.1. A perikópa vezérgondolata a dicsekvés. A fogalomhoz számos szólás és idézet kapcsolható. Az itt közölt prédikációvázlatban John Steinbeck, Nobel-díjas író, Édentől keletre című regényéből kölcsönöztem egy sort: „Minél kevesebb az, amink van, annál jobban kell dicsekednünk vele”.⁴¹

A perikópában Pál apostol a gyengeségeivel, a nélkülözéssel, a „kevésessel” dicsekszik. Ebben azonban maró gúny és önirónia van, akár Steinbeck gondolatában, aki szerint is nevetséges, hogy az ember mindenáron dicsekedni akar. A fenti idézet szerint az emberi természet alapvető vonása a dicsekvés, ami annál

⁴¹ STEINBECK: Édentől keletre, 10.

nagyobb méreteket ölt, minél kevesebb ok lenne rá. Regénye általában véve is az emberi természet és gonoszság kérdését boncolgatja egy modernkori Káin és Ábel történetben, Aron és Cal életútján keresztül.

5. További szempontok az istentisztelet alakításához

Az alkalomról:

Az ógyházi perikóparend szerint az egyházi évben a Szentháromság (Trinitatis) ünnepe zárja a Jézus Krisztus életéhez köthető ünnepekörök sorát. A következő időszakban az egyházi év végéig, adventig, nincs jelesebb ünnep. Az egyházi év utolsó három vasárnapja, az advent előtti három vasárnap, külön nevet visel, és az addig terjedő időszakban a vasárnapokat az egyházi naptár a Szentháromság ünnepéhez viszonyított számozással jelöli (pl. Szentháromság utáni 2. vasárnap).⁴² Húsvét dátumától függően az egyházi év utolsó három vasárnapjág (Drittletzter, Vorletzter, Letzter Sonntag/Ewigkeitssonntag) minimum 19 maximum 24 vasárnap eshet,⁴³ amelyeket a fenti elnevezés szerint találunk az egyházi naptárban. A Szentháromság utáni 5. vasárnap igéi a követéshez, a gyülekezet Isten hívására adott válaszához köthető.⁴⁴

Lekció: Zsolt 10

Énekajánlás:

MRÉ 24: Az Úr bír ez egész földdel
32,1–2: Ó, mely boldog az oly ember éltébe’
433,1–2: Szólj, szólj hozzám, Uram
251,1–2: Jövel, Szentlélek Úristen
348,1.5: Áldjad, én lelkem, a dicsőség erős királyát
90,1: Tebenned bízunk eleitől fogva

Imádság:

Mennyei Édesatyánk a Jézus Krisztus által, a Szentlélek közösségében. Köszönjük neked, hogy az ige szavával magadhoz emeltél, és a harmadik égen túl is megmutattad magad, kijelentetted akaratod nekünk. Íme, nekünk nem kell azért senkivel versengenünk, hogy a közeledbe jussunk, nem kell látomásokba hajszolnunk magunkat, hogy valamit megsejtsünk belőled, mert te jöttél le szent Fiadban közénk, te hoztad elérhető közelségbe az eget.

Ha Pál apostol a hányattatásával dicsekedett, nekünk is van mire büszkének lennünk. Betegek, veszteséget viselők, az életbe fáradtak, reménytelenek, szegények, fásultak vagyunk, és sokszor mi okozunk fájdalmat másoknak. Egyházad és gyülekezeted velünk együtt sokszor nem találja a közös nevezőt, és egymás-

⁴² HAFENSCHER: Liturgika, 332.

⁴³ BIERITZ: Das Kirchenjahr, 371.

⁴⁴ Ld. a következő honlap leírását:

<https://www.daskirchenjahr.de/tag.php?name=5ntrinitatis&zeit=Trinitatis&typ=proprium> (utolsó megtekintés: 2024. 01. 17.).

ban a hamis tanítás és lélek szelét érezzük. Te adj bölcsességet, hogy tudjunk túllátni a körülményeink szabta határon, hogy az embereket is úgy lássuk, ahogy te szemléled őket, és ha kell, mi magunk is beismerjük tévedésünket. Hamis és igaz csak nálad van, mégis mi akarunk ilyen alapon érdemeket osztani. Tégy alázatossá, hogy először mindig magunkat vizsgáljuk meg, és csak azután akarjuk a más szeméből kivenni a szűrős szálkát.

Apostolod a tövis ellenére gyógyított, az éhség és szomjúság ellenére másoknak gyűjtött, az utazás veszedelmei dacára tengerre szállt. Add ezt a szívósságot nekünk is, hogy testi vagy lelki fogyatékoságaink, nélkülözéseink ne fedjék el kegyelmedet, hanem az napról napra megadja nekünk az erőt, amivel nemcsak elviselni, túrni tudunk, hanem szolgálni is, országodat építeni. Adj erőt elindulni és járni a keskeny és néha rögös úton, amely hozzád vezet.

Büszkék vagyunk eleinkre. Add, hogy méltón emlékezzünk meg róluk, de azt se engedd elfelednünk, hogy nekünk is nagyra kell lennünk a te országodban, azaz a legkisebbnek kell látszanunk, és alázattal viszonyulnunk a küldetésünkhöz. Ez a lelkület hassa át egész egyházadat, amely legyen kovász, és vezesse békességre ezt az egész forrongó világot. Növelj és tápláld gyülekezeteinket, védelmezd meg a gyengét és a szenvedőket, csitítsd el minden gonoszt és háborút. Jöjj el minél előbb! A te Szent Fiad, a Krisztus érdeméért kérünk! Ámen.

6. Felhasznált és ajánlott irodalom

- BAUER, Thomas Johann: Einen missglückten Auftritt retten. 2Kor 10,10f. und die rhetorische Kultur der frühen Kaiserzeit, in: Prostmeier, Ferdinand R. – Lona, Horacio E. (szerk.): *Logos der Vernunft – Logos des Glaubens*, Berlin – New York, De Gruyter, 2010, 77–108.
- BIERITZ, Karl H.: Das Kirchenjahr. in: Schmidt-Lauber, Hans-Christoph – Bieritz, Karl-Heinrich (szerk.): *Handbuch der Liturgie*, Göttingen, Evangelische Verlagsanstalt, 1995, 355–390.
- BULTMANN, Rudolf: *Der zweite Brief an die Korinther* (KEK), Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 1970.
- HAFENSCHER Károly: *Liturgika*, Budapest, Luther Kiadó – Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, 2010.
- KÁLVIN János: *Institutio. A keresztényen vallás rendszere*, Budapest, Kálvin János Kiadó, 2014.
- KASAN, Helga: *Mit-Leiden Gottes*, Frankfurt am Main, Peter Lang, 2010.
- KOCSIS Tamás: A Földi Paradicsom prófétái, in: *Kovász* 2 (1998/2), 58–83.
- LIETZMANN, Hans – KÜMMEL, Werner G.: *An die Korinther I–II* (HBNT 9), Tübingen, J. C. B. Mohr, 1949.
- SCHMELLER, Thomas: *Der zweite Brief an die Korinther* (EKK VIII/2), Neukirchen-Vluyn, Neukirchener Theologie, 2015.
- SCHMELLER, Thomas: Dissimulatio artis? Paulus und die antike Rhetorik, in: *New Testament Studies* 66 (2020/4), 500–520.
- SCHREIBER, Stefan: Chronologie: Lebensdaten des Paulus. in: Ebner, Martin – Schreiber, Stefan (szerk.): *Einleitung in das Neue Testament*, Stuttgart, Kohlhammer, 2020.
- STEINBECK, John: *Édentől keletre*, Budapest, Árkádia, 1989.
- STRACK, Hermann L. – BILLERBECK, Paul: *Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch. Die Briefe des Neuen Testaments und die Offenbarung Johannis*, München, C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1954.
- TÓKÉS István: *A korinthusbeliekhez írt második levél magyarázata*, Kolozsvár, Erdélyi Református Egyházkerület, 1996.

2Korinthus 11,16–12,10

VISKY Béla: *A keresztény étika alapelemei. Teodicea egykor és ma*, Kolozsvár, Egyetemi Műhely, 2010.

WOLFF, Christian: *Der zweite Brief des Paulus an die Korinther* (ThHKNT VIII), Berlin, Evangelische Verlagsanstalt, 1989.

ZELLER, Dieter: *Der erste Brief an die Korinther*, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 2010.

Dr. Kató Szabolcs Ferencz (Kolozsvár)